

Szent-Gellért deliberatióját, elmékedéseit tehát valóban XI. századbeli, bár sajnos itt-ott hibás kódex tartotta fenn napjainkra s ez egygyel több ok arra, hogy az 1046-ban vértanúságot szenvedő hittérítő művében foglalt, s műveltség-történetünkre vonatkozó adatokat nagyrabecsüljük.

KÖZÉPKORI KÉZIRATOK A SZOMBATHELYI PAPNÖVELDE KÖNYVTÁRÁBAN.

FEJÉRPATAKY LÁSZLÓTÓL.

A szombathelyi papnövelde könyvtára egyike a tekintélyesebb vidéki könyvtáraknak. Köteteinek számát 11.200-ra teszi György Aladár ismeretes statisztikai munkája.¹ Részletesebb ismertetésének azonban eddig híjával voltunk, pedig az 1790. évben alapított könyvtár több tekintetben nevezetes, kivált ősnymtatványainak és középkori kéziratainak elég nagy száma miatt.

Az ősnymtatványok száma a repertorium szerint 61. Ezek között legrégebb egy 1472. évi mainzi nyomtatvány: Concordantia discordantium canonum.

Középkori kézirata 14 van: ezek között legnevezetesebb az alább 8-ik szám alatt ismertetett kézirat, mely humanista írók munkáit tartalmazza.

Íme e kéziratok rövid jegyzéke, lehetőleg korrendbe szedve:

1. *Antiphonale*. Nagy 2r., 508 hártya-levél. Írták a XIII. század végén vagy a következőnek elején. Eleje-vége csonka; neumákkal és torzképes kezdőbetűkkel.

2. *Breviarium Romanum*, 12r., 456 levél. XIV. századi hártya-kézirat. Elöl naptár, melyből a magyar szentek hiányzanak; csak Szt.-István van megnevezve, aug. 20-án.

3. *Vegyes tartalmú kézirat*. 2r., kéthasábos; első részét 1407-ben írta papírra egy prágai pap, második régiebb része hártýára van írva. Tartalma:

¹ Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben. 280. l.

a) Postilla militii. *Colophonja*: Explicit quadragesimalis postille militii, anno domini MCCCCVII. mensis Ianuarii die VI. Martinus de Bono Pastore alme urbis Romane Lateranensis clericus, Pragensis dyocesis, scriba.

b) Szent beszédek, régibb, XIV. századi írással hártýára írva.

4. *Missale*. 2r., kéthasábos 174 hártýa-levél; írták a XIV. század végén vagy a következőnek elején. Eleje-vége csonka. Diszessen festett és lapszéli diszítésekkel ellátott kezdőbetűkkel. A kánon előtti kép hiányzik. A kéziratból közbül is sok levél hiányzik; az eredetileg CCLII. egykorú számozással ellátott levél ma az utolsó a kéziratban, t. i 174-ik. A szentek officiumaiból ítélve németországi vagy stájer missale volt.

5. *Vegyes tartalmú kézirat*. 4r., papir. Irta az 1427—1429 évek közt *Chemnitz-i Pali András*, meisseneni pap. Tartalma:

a) Speculum Marie. *Colophonja*: Explicit speculum Marie per Andream Pali de Kempnicz. 1429.

b) Tractatus supermissus. *Colophonja*: Explicit tractatus supermissus est una cum Ave Maria anno 1428.

c) Summa Innocentii pape quarti de miseria conditionis humane. *Colophonja nincs*.

d) Elucidarium beati Anselmi. *Colophonja*: Explicit elucidarium beati Anselmi anno domini 1427. per Andream Pali presbiterum Meignensis diocesis.

e) Szent beszédek: de corpore Christi, de conceptione, de de sancta Lucia stb.

6. *Vegyes tartalmú kézirat*. 2r., papir. Irta 1453-ban *Woll János* Regensburgban. Tartalma:

a) Psalterium, a psalmusok bő glosszákkal. Vége felé a glosszák hiányzanak.

b) Summa edita a fratre Thoma de Aquino de articulis fidei et ecclesie sacramentis. *Közben*: Et sic est finis per me Georium (*így*)¹ Woll. *Végén*: Finitum feria quarta post festum sancti Iohannis Waptiste Ratispone, anno domini 1453. post cenam.

c) Penitentiale Theodori. *Colophonja*: Explicit penitentiale Theodori cum quampluribus et utilibus documentis et notabilibus

¹ Alább az író *Iohannes*-nek nevezi magát.

in eo contentis pro informatione confessorum et confitentium, anno 1453. scriptum *stb.*

d) Sermo passionis dominice compendiose et lucide compositus per magistrum Hainricum de Vrimarya per VI puncta distinctus.

e) Sermo de passione domini.

f) Opus de sacramentis. Végén: Io. W.

g) Directorium confessorum magistri Iohannis de Aurbach. Végén: Laus Deo. Iohannes Woll.

7. *Summula fratris Raymundi de administratione sacramentorum.* 4r., papír. Írták 1468-ban. A Summula szabályai hexameterekbe vannak szedve, melyekhez helylyel közel terjedelmes prózában írt magyarázatok járulnak. Ezeknek végén: Finis sumula (*így*) Raimundi 1468. Ezután rövid tartalomjegyzék következik, melynek végeztével rubrummal: Finitus est liber, laus deo, pax vivis, reques defunctis. Corrige diligenter, si non scripsi sapienter.

8. *Vegyes tartalmú kézirat*, 4r., papír, 198 eredeti lap-számozással ellátott levél, melynek szélei azonban levágattak. Írták az 1472—1474. évek közt; írója nincs megnevezve. Elöl tartalomjegyzék. A *humanista* írók műveit magában foglaló kézirat tartalma a következő:

a) Rhetorica Augustini Daci Senensis Isagogici, scripta ad Andream filium domini Christofori. Végén: Finis 18. die mensis Julii 1472.

b) Libellus Basili magni. *Colophon*: Finis libelli Basili magni, in quo iuvenes ad humanitatis studia propter virtutes adipiscendas hortantur, 4. die Augusti anno domini 1472.

c) Domini Bornatusii de Monte Magno ad illustrem principem Chidathonum, Montis Ferrati comitem, super nobilitate questio disputata. *Colophon*: Finis 17. Novembris anno domini 1472.

d) Phalaridis epistole Agrigentinarum tyranni e Greco in Latinum per Franciscum Aretinum traducte. Végén: Finis die 15. Ianuarii 1473.

e) Bartholomeus de Maraschis de Mantua levele Frigyes császárhoz; *a levél kelte*: 1469. die ultima Iunii.

f) Oratio in Parasceve coram Paulo II. pontifice maximo Bartholomei de Maraschis prepositi Mantuensis. Végén: Finis die 20. Ianuarii 1473.

g) Baptista Guarinus ad Maffeam (Gambaram de ordine docendi ac studendi. *Végén*: Finis die 28. mensis Ianuarii 1473.

h) Bernardus Iustinianus, Leonardi filius, ad illustrem virum Ludovicum Gunzagam. *Végén*: Finis 1. die mensis Februarii.

i) Guarini Veronensis in Libellum Isocratis ad illustrem dominum Leonellum Estensem Nicocles seu Symachicus. *Végén*: Finis 18. die Februarii anno 1473.

k) Liber Ciceronis de senectute. *Végén*: Finis 8. die Martini episcopi 1473.

l) Liber invectivarum Tullii: *Végén*: Finis quatuor librorum invectivarum Ciceronis 15. die mensis Februarii anno Christi 1474.

m) Hexameteres mű vallásos tartalommal: de peccato primi hominis, de erroribus, de diversitate hominum, de affectibus, de appetitu prohibiti, de voluntate peccandi stb., prózai glosszákkal.

9. *Collectio grammaticus*. (Igy.) 2r., két hasábos papir kézirat. Irta 1477-ben *Fabri Márton* Aspangban. Szótárszerű magyarázatok, jobbára a szent-írásban előjövő idegen szókról. *Végén*: Et sic est finis sub anno domini 1477. in Aschpang per me Martinum Fabri.

10. *Breviarium Romanum*. 12r., hártya-kézirat. Irta *Máté* sz. Ágostonrendű barát 1479-ben. Elején naptár, melyből a magyar szentek teljesen hiányoznak, még Szt.-István is. *Végén*: Anno domini millesimo quadragesimo septuagesimo nono, vice-sima die mensis Iulii, per me fratrem Matheum ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini, oretis pro eum (*így*).

11. *Manuale*. 12r., papir-kézirat. Irták 1480-ban; írója nincs megnevezve. *Végén*: Et sic est finis in die presentationis gloriosissime virginis Marie anno LXXX. Ezután még 6 levél pótlék következik.

12. *Sermones dominicales*. 12-r., papir-kézirat a XV. századból. Sem szerzője, sem másolója, sem az iratás kora nincs feljegyezve. A beszédek vasárnapok szerint következnek egymás után. Az első az egyházi év kezdetére, karácsonyra szól: De nativitate domini. A szövegben itt-ott német glosszákkal találkozunk.

13. *Sermones*. 4r., papir-kézirat a XV. századból. Íróra. korra való feljegyzés nincs benne. Kezdődik: Sermo de novo sacerdote, azután: de dignitate sacerdotali, de sancta trinitate.

Erre következnek az egyes vasárnapokra és szentek ünnepeire való szent beszédek. Végén több pótlás van más kezekkel.

14. *Szent beszédek.* Kis 8r., 254 leveles papir-kézirat a XVI. századból. Koránál fogva nem tartoznék a középkori kéziratok közé, de külső kiállításában, berendezésében azoknak formáját követi. Irták 1537-ben; írója megnevezve nincs. *Végén:* Sit laus, honor, gloria imperpetuum in secula seculorum amen. 1537.

Szolgáljon e kis kézirat-jegyzék adalékul vidéki könyvtáraink ismeretéhez.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMI KÖNYVTÁR ŐSNYOMTATVÁNYAINAK JEGYZÉKE.

HORVÁTH IGNÁCZTÓL.

— Második közlemény. —

1486.

251. PHILELPHUS (FRANCISCUS). Novum epistolarium. Bazel, Amerbach Jánosnál, 1486. 4r. 159 levél.

Hain, 12970.

Inc. c. a. 847. Jankovich Miklós gyűjteményéből. Az 1a. üres lapon: *Ex libris Fabiani Ignatii Biehalek die 7. Augusti 1756.* A hátsó tábla belsején: *5 gr. alb. 1557.* s ez alatt ugyane kézzel: *10 gr.*

252. VOCABULARIUS breviloquus, cum arte diphtogandi, punctandi et accentuandi. Bazel, Kesler Miklónál, 1486.

1a. l.: Vocabularius breuiloquus cuz arte | diphtogadi. punctadi et accetuandi. *1b. l.:* Süt qui fibi iam plurima compa | rare etc. *2a. l.:* Guarinus Ueronensis Floro fuo salutē plu | rimam dicit. *7a. l.:* Aa domine de9 ec | ce nefcio loqui. qr | puer ego sum ... *329b. l. 2. hasáb:* Finit vocabularius breuiloquus. tri | plici alphabeto diuerfis ex autoribus | necnō corpore vtriusqz iuris collectus | ad latinū fermonē capeffendū. vtiliffi | mus. Impreffus q̄afileq̄ p Nicolauz | Kefler. Anno dñi. M.cccc.lxxxvj. *Alatta a nyomdász jegye.*

2r., gót betűkkel, Aa₁₋₆ + a-z₈ + A-M₇ jelzettel, custosok s lapszámozás nélkül, 2 hasábon 54 sorral, 329 levél.

Inc. c. a. 327. (coll. nr. 2.) Jankovich Miklós gyűjteményéből.